

**ANDIJON VILOYATIDA KICHIK BIZNES RIVOJLANISHIGA TO'SIQ
BO'LAYOTGAN OMILLAR TAHLILI**

*Ilmiy rahbar: **Ermator Akmaljon Adhamovich***

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrasi dotsenti, i.f.f.d PhD,

Raxmatillayev Oyatillo Xayrullo o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo'nalishi 4-kurs talabasi

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiy o'sishning muhim drayveri bo'lishiga qaramay, uning rivojlanishiga turli tizimli va amaliy to'siqlar ham ta'sir ko'rsatadi. Andijon viloyati O'zbekistonning iqtisodiy jihatdan faol hududlaridan biri bo'lsa-da, kichik biznes rivojida bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Ushbu omillarni chuqur tahlil qilish hudud iqtisodiy siyosatini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Birinchi asosiy to'siq sifatida moliyaviy resurslarga kirishdagi qiyinchiliklarni ko'rsatish mumkin. Kichik biznes subyektlari ko'pincha boshlang'ich kapital yetishmasligi bilan duch keladi. Tijorat banklari tomonidan beriladigan kreditlar mavjud bo'lsada, garov talablari va foiz stavkalari ayrim tadbirkorlar uchun yuqori hisoblanadi [1]. Bu esa yangi biznes boshlash yoki mavjud faoliyatni kengaytirishni cheklaydi.

Ikkinchi muammo - infratuzilma teng rivojlanmaganligidir. Garchi viloyatda transport va energetika tizimi rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, ayrim tuman va qishloq hududlarida yo'l sifati, elektr ta'minoti va internet tezligi yetarli darajada emas. Bu kichik biznesning hududiy kengayishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchi omil - raqobat muhitining notekisligi. Ba'zi sohalarda yirik korxonalar ustunlikka ega bo'lib, kichik biznes uchun bozorga kirish imkoniyatlari cheklangan bo'ladi. Natijada kichik tadbirkorlar narx va resurs jihatidan raqobatlashishda qiyinchilikka duch keladi.

To'rtinchi muammo sifatida malakali kadrlar yetishmasligini keltirish mumkin. Kichik biznes subyektlari uchun zamonaviy boshqaruv, marketing va raqamli texnologiyalarni biladigan mutaxassislar yetarli emas. Bu esa korxonalarining samaradorligini pasaytiradi va innovatsion rivojlanishni sekinlashtiradi.

Beshinchi to'siq - soliq yuklamasi va ma'muriy jarayonlar murakkabligidir. So'nggi yillarda soddalashtirilgan tizimlar joriy etilgan bo'lsa-da, ayrim tadbirkorlar uchun hujjat yuritish va hisobot topshirish jarayonlari hali ham murakkab hisoblanadi. Bu esa biznes yuritish xarajatlarini oshiradi.

Oltinchi muhim omil - bozor axborotining yetarli emasligi. Ko'plab kichik tadbirkorlar bozor talabi, raqobatchilar holati va iste'molchilar ehtiyojlari haqida to'liq ma'lumotga ega emas. Bu noto'g'ri biznes qarorlar qabul qilinishiga olib kelishi mumkin.

Yettinchi to'siq - texnologik yangilanish darajasining pastligi. Kichik biznes subyektlarining barchasi ham raqamli texnologiyalarni to'liq joriy qilmagan. Bu esa ularning samaradorligini yirik korxonalariga nisbatan past darajada saqlab qoladi.

Sakkizinchi muammo - kredit xavfi va moliyaviy barqarorlikning pastligi. Kichik biznes ko'pincha iqtisodiy tebranishlarga sezgir bo'lib, daromadlar beqarorligi sababli moliyaviy rejalashtirish qiyinlashadi.

To'qqizinchi omil sifatida logistika va ta'minot zanjiridagi uzilishlarni ko'rsatish mumkin. Mahsulotlarni yetkazib berish jarayonidagi kechikishlar kichik biznesning mijozlar oldidagi ishonchliligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi [2].

O'ninchi muhim jihat - innovatsion faoliyatning pastligidir. Ko'plab kichik korxonalar an'anaviy usullarda faoliyat yuritadi va yangi biznes modellariga tez o'ta olmaydi. Bu esa raqobatbardoshlikni pasaytiradi. Shuningdek, ijtimoiy omillar ham kichik biznes rivojiga ta'sir ko'rsatadi. Aholining tadbirkorlik madaniyati, riskka bo'lgan munosabati va moliyaviy savodxonlik darajasi biznes muhitining shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Andijon viloyatida kichik biznes rivojlanishiga ta'sir etuvchi muhim

omillardan biri sifatida norasmiy iqtisodiyotning mavjudligini ko'rsatish mumkin. Ayrim tadbirkorlik subyektlari rasmiy ro'yxatdan o'tmasdan faoliyat yuritishi natijasida soliq tushumlari kamayadi, iqtisodiy statistika to'liq shakllanmaydi va davlat tomonidan beriladigan imtiyozlardan foydalanish imkoniyati cheklanadi. Bu holat kichik biznesning umumiy rivojlanish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, kichik biznesda kapital aylanish tezligi pastligi ham muhim muammo hisoblanadi. Ko'plab tadbirkorlik loyihalarida investitsiya qaytish davri o'rtacha 12–24 oy oralig'ida bo'lishi kuzatiladi. Bu esa yangi biznes boshlashga bo'lgan qiziqishni kamaytiradi va kengayish jarayonini sekinlashtiradi.

Marketing va brending sohasidagi muammolar ham kichik biznes rivojiga to'siq bo'layotgan omillardan biridir. Ko'pgina kichik korxonalar professional marketing strategiyalariga ega emas va reklama uchun ajratiladigan mablag' umumiy xarajatlarning juda kichik qismini tashkil etadi. Natijada ular bozorda o'z o'rnini mustahkamlashda qiyinchiliklarga duch keladi.

Xomashyo va ta'minot zanjiriga bog'liqlik ham kichik biznes uchun muhim cheklovdir [3]. Ko'plab ishlab chiqarish korxonalari import xomashyoga tayanadi, bu esa narxlarning o'zgaruvchanligiga olib keladi va ishlab chiqarish xarajatlarini sezilarli darajada oshiradi. Ba'zi holatlarda xarajatlar 15–30 foizgacha o'zgarishi mumkin.

Moliyaviy jihatdan esa kichik biznesning kreditlarga yuqori darajada bog'liqligi kuzatiladi. O'z kapitalining yetarli emasligi sababli tadbirkorlar bank kreditlariga tayanadi, bu esa foiz stavkalari o'zgarishiga nisbatan sezgirlikni oshiradi va biznes barqarorligiga ta'sir qiladi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida yana bir muhim muammo sifatida raqamli tafovutni ko'rsatish mumkin. Shahar va qishloq hududlari o'rtasida internet sifati, raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi va IT infratuzilma bo'yicha farqlar mavjud bo'lib, bu kichik biznes samaradorligida sezilarli tafovutni yuzaga keltiradi. Bundan tashqari, institutsional jarayonlar ham tadbirkorlar uchun ayrim qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Hujjatlarni rasmiylashtirish, ruxsatnomalar olish va turli ma'muriy jarayonlar ba'zan ko'proq vaqt talab qiladi, bu esa biznesni tez

boshlash va rivojlantirish jarayonini sekinlashtiradi.

Tadbirkorlik madaniyatining yetarli darajada rivojlanmaganligi ham kichik biznes uchun muhim omildir. Ko'plab tadbirkorlar biznes-reja tuzish, moliyaviy boshqaruv va risklarni baholash bo'yicha yetarli bilimga ega emas, bu esa noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, ayrim sohalarda kuchli raqobat bosimi mavjud bo'lib, kichik biznes yirik korxonalar bilan raqobatda qiyinchilikka duch keladi. Bu holat ularni narxlarni pasaytirishga majbur qiladi va foyda marjasining kamayishiga olib keladi. Shunga qaramay, kichik biznes iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan va eng ko'p ish o'rni yaratadigan sektori bo'lib qolmoqda. U hududiy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, aholi daromadlarini oshirish va iqtisodiy faollikni kuchaytirishda muhim o'rin tutadi.

Xulosa qilib aytganda, Andijon viloyatida kichik biznes rivojlanishiga to'siq bo'layotgan omillar ko'p qirrali bo'lib, ular moliyaviy, infratuzilmaviy, texnologik va institutsional jihatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu muammolarni hal etish uchun kredit tizimini yanada liberallashtirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, raqamli savodxonlikni oshirish va biznes yuritish jarayonlarini soddalashtirish zarur. Bu chora-tadbirlar kichik biznesning iqtisodiyotdagi ulushini yanada oshirishga va hududiy iqtisodiy o'sishni jadallashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ikromov E. I. O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA ISHBILARMONLIK MUHITINI YAXSHILASH ISTIQBOLLARI //Gospodarka i Innowacje. – 2024. – T. 51. – C. 258-266.
2. Sotvoldievich, Ashurov Maxammadjon. "O'ZBEKISTONDA KICHIK INNOVATSION TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH VA UNGA TA'SIR QILUVCHI MUAMMOLAR TAHLILI." Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting 4.04 (2024): 506-512.
3. Shuxratovna M. S. et al. BIZNESNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI //Ustozlar uchun. – 2025. – T. 86. – №. 4. – C. 257-262.